

סיפורו של אברהם גוטסמן ז"ל

הדברים הללו נשמרו אצלי במגירה. סיפורו של אבי ז"ל. נכתבו ב 1997 עבור בתי הבכורה ענבל טרם יציאתה במשלחת לפולין והועבר לאחר מכן לעמרי ועודד טרם יציאתם.

אבא שתק איתי. אבא לא דיבר איתי בנושא. זה היה נושא שלגביו לא שואלים. שותקים. נושא שלגביו אסור לשאול. כשדיברו על הנושא שלא שואלים עם חברים בשבתות על כוס תה, דיברו בפולנית. ידעתי שכשהוריי דיברו בפולנית זה היה בנושא שעליו אסור לשאול.

הבטתי לא פעם על הצלקת הענקית שהייתה לאבא ברגל. כששאלתי- מה הצלקת הזו? כיצד נגרמה? הבנתי שעל זה לא שואלים.

הצלקת ברגל לא נעמה למראה. אבל אבא התגבר על צלקת עמוקה יותר. בלתי נראית. צלקת בלב. על צלקת זו נגזרה שתיקה. עד,,, שאבא כתב זאת לילדיי ערב יציאתם לפולין. אני מפרסם דבריו לראשונה-מילה במילה בסגנונו היחודי.

סיפורו של אבא-סבא

נולדתי בדרוהוביץ' אשר בגליציה המזרחית בשנת 1913, שנה לפני פרוץ מלחמת העולם הראשונה ועל פי הרישומים הייתי אזרח המונרכיה האוסטרו הונגרית תחת שלטונו של הקיסר פרנץ יוזף הזקן. כבר בתחילת המלחמה כבשו הרוסים את השטח שלנו ויחידות של קוזקים שלטו בעיר וגרמו ליהודים סבל גדול. לאחר מות הקיסר וסיום המלחמה, התפוררה הקיסרות האוסטרו הונגרית, מפת אירופה השתנתה לגמרי והשטח שלנו סופח לפולניה שהוקמה בשנת 1918 וקיבלה את ההכרה הבינלאומית בהסכם וורסאי, ואני ללא שינוי מקום מגוריי הפכתי בגיל 5 להיות אזרח פולין.

התקופה שבין סוף מלחמת העולם הראשונה לשנייה, שנמשכה 20 שנה ויותר, כבר זכורה לי היטב. כאן סיימתי בית ספר ממלכתי פולני. כאן למדתי בשעות אחר הצהריים עד גיל בר מצווה תורה ויהדות ב"חדר" המפורסם, כאן הצטרפתי לתנועת בית"ר, כאן חונכתי, כאן ניסיתי לחנך אחרים להגשים את הרעיון הציוני, וכאן חלמתי חלום על מדינה יהודית. הרגשתי את האנטישמיות היטב. כשבגרתי, הגעתי למסקנה שעלי לעלות לארץ ישראל. אבל כיצד? מצד אחד הייתי מחוייב כלפיי הוריי ואחותי, מהצד השני האנגלים שלטו בארץ ולא איפשרו ליהודים להכנס לישראל. אם כך נעשה זאת ללא אישור האנגלים-החלטתי.

לעתים, מטבעם של דברים, ההכנות השתהו. שכן-לא היה פשוט לשכנע את משפחתי וחברתי לחיים. נאלצתי להמתין עם תכניותיי.

אז, ספטמבר 1939 פרצה מלחמת העולם השנייה. כעבור מספר ימים מצאתי עצמי כאזרח סובייטי תחת שלטונו של סטלין. זהו- אזרחות שלישית מבלי שעזבתי את עירי ומקום מגוריי. הפעילות הציונית נאסרה. יציאה מרוסיה הפכה לבלתי אפשרית. כמה זמן תמשך המלחמה, תהייתי? כיצד תסתיים? האם אוכל להגשים את חלומי הציוני ולעלות לישראל? מחשבות רבות ליוו אותי. אולם- הייתי צעיר ואופטימי, מלא תקווה לעתיד טוב יותר.

טעיתי טעות מרה. יוני-1941. דוויזיות נאציות פלשו לרוסיה. גם עירי דרוהוביץ' נכבשה תוך זמן קצר. יומיים ראשונים הפכו לפוגרום. יהודים נפגעו, נרצחו, הושמדו. רבים מהם היו חבריי. הייתי אחוז הלם. תדהמה. זה הזכיר לי את "גיא ההריגה" של ביאליק, במימדים ובהיקף גדול יותר. אכן- התכנית הנאצית נכנסה לשלב ביצוע מלא. היהודים הוצאו מחוץ לחוק. כל אחד יכל להפגע. ללא סיבה, ללא רחם. נולדתי כאזרח אוסטרו הונגרי, הפכתי לאזרח פולני, המשכתי כאזרח רוסי וכעת אני בעירי, מקום הולדתי, ללא אזרחות כלל, ללא זכויות, חיה נרדפת, אבק אדם.

הריגות, הוצאות להורג, אקציות, מאות ואלפי נרצחים. לא רק הגרמנים ברצחים. אל תטעו. גם אוקראינים ופולנים. אתמול שכניי. היום רוצחים. הם לא נדרשו לרצוח. הם התנדבו לרצוח. הם עשו זאת ברצון, בהתלהבות. לא רק רציחות. גם רעב כבד. מחלות ואפידמיות הוסיפו את שלהם וגרמו למותם של רבים. בין אלו שנרצחו היו הקרובים לי ביותר. הוריי, אחותי, כל משפחתי של חברתי לחיים, שעימה התחתנתי לאחר המלחמה, ביניהם אחיה ואחותה ואחיניותיה וכן כל משפחתו של בן דודי היחיד אריה מילרד שדרכינו הצטלבה בהמשך במחנות הריכוז.

אני מצאתי מסתור תקופת מה עם שמונה חברים בעליית גג בבית אחת מתושבות העיר, יוזפינה שמה, אותה הכרנו מהעבר. מסתור תמורת תשלום. מסתור שהפך למלכודת, שכן היא הלשינה עלינו לצורך הנאצי, הלשנה שהפכה למסלול ארוך. תחילה גיטו סגור בעיר. לאחר מכן, כשחוסל הגיטו - מחנה עבודה בעיר ולאחר מכן הועמסנו על רכבות. לאן? לא ידענו.

צפיפות איומה בקרונות, דחפויות, תנאים בלתי אנושיים, רעב, צמא, קשיי נשימה מחנק. האחד צמוד לשני. שקט מחריש. סבל איום. מחשבות, כן מחשבות. האם המוות קרוב? ואולי, כך אתה סבור לעצמך, אולי מוטב המוות? הסבל האיום, כבר אין לי משפחה, אין לי הורים, אין לי אחות, אין לי חברים, שכן רבים נרצחו. אולי מוטב המוות. אך כח החיים והרצון לחיות, אולי רק עוד יום אחד. יום אחד בלבד...

לאחר שעות הרכבת נעצרה. הורדנו, נזרקנו בדחיפות. בקושי עמדתי על רגליי. לא רק אני – כולנו, מותשים, חסרי כח. האם זה הסוף? לא, הגרמנים היו זקוקים לכח עבודה לתעשייה הצבאית, לתעשייה שמטרתה להשמיד למעשה אותנו.

כאן החל שלב מחנות הריכוז. פלשוב, ויאליצקה, מאוטהאוזן, סאן וולנטין ואבנזה. פלשוב תחילה. פתאום נפגשתי שם עם בן דודי אריה מילרד. הוא חי, אני חי.

למרות הכל שמרתי על אופטימיות. על מה חשבתי? כן, לא להאמין, לא היה לי ספק שגרמניה תובס בסופו של דבר. מתי יתרחש הדבר? לא ידעתי- אבל הייתי בטוח שלא אזכה לראות בתבוסתה, שכן גם אם הנאצים יהיו קרובים למפלה, הם לא ירחמו עלינו ברגע האחרון. אולם מעצם טבעו של אדם הוא שואף לחיות. לא פעם עמדתי על סף שבירה. די. אבל הרצון לחיות, לפחות עד יום מחר.

8.5.1945. הבלתי אפשרי התרחש. הבוקר לא יצאנו לעבודה. דלתות הצריף היו נעולות. לא הבנו את המתרחש. ניסינו להביט מבעד לחריצים. דממה. לפתע קולות מבחוץ. הדלתות נפתחו. מדים בלתי מוכרים. שפה שונה. האמריקאים כבשו את מחנה אבנזה.

אני חלש ומבולבל. 38 קילו. מוזלמן. שלד אדם. אין לי אפילו כח לזוז. שוחררתי במצב איום מבחינה רפואית. הועברתי לבית חולים שדה. לאחר מכן לתקופת מה לבית חולים אחר. לאט השתפר מצבי. יכולתי שוב לעמוד על רגליי.

חזרתי דרך הונגריה וצכוסלובקיה לעירי דרוהוביץ'. לא מצאתי כמעט איש. עירי הייתה תחת שלטון רוסי. כל חבריי שהיו עימו במסתור- נרצחו. כן רציתי לנקום ביוזפינה. לא הצלחתי. עברתי שוב לצד הפולני. מצאנו למרבה התדהמה והשמחה זה את זה, אני וחברתי לחיים, נישאנו.

כאן החל השלב החדש בחיינו המשותפים שלי ושל רעייתי. החלטנו לממש את החלום הציוני. עזבנו את פולין בדרך לא ליגרלית והצטרפנו למחנה בית"ר, מחנה עקורים באוסטריה. בתחילת שנת 1947 חצינו את האלפים והצטרנו למחנה העקורים של בית"ר בצפון איטליה. הייתה זו שנה של פעילות ציונית וארגונית. במחנה זה נולד בנו יחידינו- אביכם דב, שנקרא על שמו של עולה הגרדום דב גרונר.

הגשמו את חלומנו הציוני ועלינו ארצה. חלומי התגשם. רגליי דרכו על אדמת המולדת. הפעם שוב שיניתי אזרחות- הפכתי לאזרח מדינת ישראל. שרדתי. שרדנו. לעולם לא עוד.

כך כתב אבי אברהם גוטסמן ז"ל.
אוסף גם מספר מילים אישיות.

אתמול בערב האזנתי בקשב רב לידידי וחברי נשיא המדינה רובי ריבלין ולתאורו את תמונת אביו של גיבור ישראל מאיר דגן טרם הרצחו. תמונה שנשא מאיר דגן ממקום למקום. חשבתי לא מעט. על תמונה שאינה איתי. תמונה של סבא וסבתא. תמונה של דוד ודודה. תמונה אחת לא נותרה במשפחתי. איך נראה סבא? איך נראתה סבתא? אין לי תמונות משפחתיות. הכל הושמד. לא רק סבא וסבתא - גם תמונותיהם.